

TEMA V

INSTITUȚII ȘI GUVERNĂMÂNT POLITIC

- ▶ Acțiunea guvernului în societate
- ▶ Teoria alegerii publice și procesul politic
- ▶ Principal-agent în sfera politică
- ▶ Constrângeri instituționale asupra guvernării: constituție și competiție

Nici Executivul, nici Legislativul... nu sunt în realitate ceea ce teoria ne spune că ar trebui să fie, și anume organe pure ale comunității, cu nici un alt gând decât acela de a promova bunăstarea generală.

Knut Wicksell,
A New Principle of Just Taxation

The government is not a cow that is fed in Heaven and can be milked on Earth.

Ludwig Erhard

A. RAȚIONAMENTE DE BAZĂ, DEFINIȚII, CONCEPTE CHEIE

*

Teoria pozitivă a statului ocupă un loc important în economia instituțională, de vreme ce *sistemul politic de guvernământ stabilește regulile fundamentale* în cadrul cărora se desfășoară activitatea economică.

Statul reprezintă organizația politică ce deține, pe un anumit teritoriu, monopolul impozitării și al legislației pe calea utilizării puterii politice, prin organisme specializate în acest sens, cum ar fi poliția și armata.

Statul este organizația politică ce are drept caracteristică esențială puterea de constrângere.

Analiza instituțiilor politice, precum și a implicațiilor sistemului politic asupra avuției națiunilor pornește de la explicarea acțiunii guvernului în societate.

<i>Acțiunea guvernului în societate</i>	<i>Analiza pozitivă a statului</i> pornește de la identificarea rolurilor specifice pe care teoria economică și filozofia politică le asociază guvernului, în mod tradițional.
---	--

Relația dintre guvernământul politic și drepturile de proprietate este una complexă. De asemenea, instituțiile care structurează sistemul economic sunt corelate cu anumite aranjamente alternative ale puterii politice.

Sunt relevante următoarele trei situații posibile		
(1) acțiunea umană nu este constrânsă de existența instituțiilor legale și a corpului judecătoresc, adică nu există reguli și agenți care să definească și să aplice drepturile. În acest caz nu se poate vorbi despre comunitate sau societate: este „starea de junglă”	(2) există reguli și instituții legale care specifică drepturile exclusive, corp legislativ și curți de justiție. Nu există, în schimb, acea dimensiune executivă a guvernului, bazată pe monopolizarea forței și coerciției în societate. Este societatea fără stat: „stateless societies”	(3) societatea în care guvernul face regulile, arbitrează dispute și aplică drepturile exclusive. Este cazul existenței unei autorități politice care deține monopolul legislativ în societate și forțe armate ce asigură puterii politice capacitatea de a impune taxe

Cei mai mulți economiști consideră că organismele statale pot promova cooperarea socială și, deci, bunăstarea economică pe următoarele trei căi principale:

(1) <i>protejarea vieții și a libertății membrilor societății, adică protejarea drepturilor legitime de proprietate</i>	(2) <i>producerea anumitor bunuri ale căror caracteristici speciale le fac greu de furnizat prin intermediul sistemului pieței</i>	(3) <i>redistribuirea veniturilor și averii în societate, adică redistribuirea drepturilor de proprietate privată</i>
<i>Argumentul statului protectiv</i>	<i>Argumentul statului productiv</i>	<i>Argumentul statului redistributiv</i>

Argumentul statului protectiv: se referă la *menținerea ordinii sociale și a domniei legii*, deci la aplicarea legii împotriva furtului, fraudei și a folosirii nelegitime a violenței.

Cum poate guvernul să mențină pacea și să garanteze libertatea? Răspunsul ține de *instituții*, în speță de menținerea unui sistem de reguli care să fie aplicate tuturor cetățenilor în mod egal, în cadrul cărora membrii societății să fie împiedicați să-și încalce drepturile unii altora.

În acest context, *statul apare ca agenție politică*, al cărei rol este acela de impunere a instituțiilor externe și a drepturilor de proprietate. Statul protectiv este *arbitrul* relațiilor interpersonale care se manifestă în societate.

Acțiunea protectivă a guvernului se concretizează în acte legislative privind drepturile de proprietate și aplicarea contractelor, în diferite reglementări privind siguranța publică, de exemplu, securitatea muncii etc. Scopul instituțiilor externe este acela de a *servi cetățeanul* în atingerea *scopurilor sale legitime*. Uneori, însă, acțiunea politică se manifestă prin *proliferarea reglementărilor legislative* care subminează drepturile și libertatea indivizilor, complică funcționarea sistemului economic și poate încetini performanțele acestuia.

Argumentul statului productiv: constă în asigurarea a ceea ce economiștii apreciază a fi *bunurile publice*. În principiu și în ultimă instanță, chiar legea și ordinea socială pot fi privite drept bunuri publice, fapt ce creează o interfață între statul productiv și cel protectiv.

Statul productiv își găsește, astfel, justificarea în *teoria bunurilor publice*. Argumentul este acela că guvernul trebuie să facă lucrurile pe care oamenii nu le pot face deloc sau nu le pot face foarte bine atunci când acționează în mod individual și separat. Fiecare persoană, în condițiile propriilor sale resurse și planuri, nu ar cheltui sau ar cheltui „prea puțin” pentru asigurarea unor bunuri precum apărare, educație, sănătate sau infrastructură fizică.

Bunurile publice se caracterizează prin faptul că (1) furnizarea acestora unui individ le face, în același timp, disponibile și altora și (2) este dificilă, dacă nu imposibilă, restrângerea consumului doar la cei care le plătesc. *Bunurile publice sunt, deci, non-rivale în consum și non-exclusive*. Asemenea trăsături dau naștere *problemei pasagerului clandestin*: tentația de a beneficia, fără a plăti, de anumite bunuri publice cum ar fi securitatea, undele radio și TV etc., o dată ce acestea sunt produse. Astfel, fiecare individ este stimulat „să-i lase pe alții” să plătească.

Această abordare face ca *distincția curentă între piață și stat să fie greșit interpretată prin faptul că anumite domenii ar trebui rezervate de drept guvernului*.

Din ipotezele teoriei bunurilor publice *nu* rezultă, în mod necesar, următoarele: (1) că numai o agenție specială, un monopol politic trebuie să furnizeze bunul public și (2) că toți cetățenii trebuie constrânși, prin impozitare, să contribuie la producerea acestuia cu atât cât dorește guvernul.

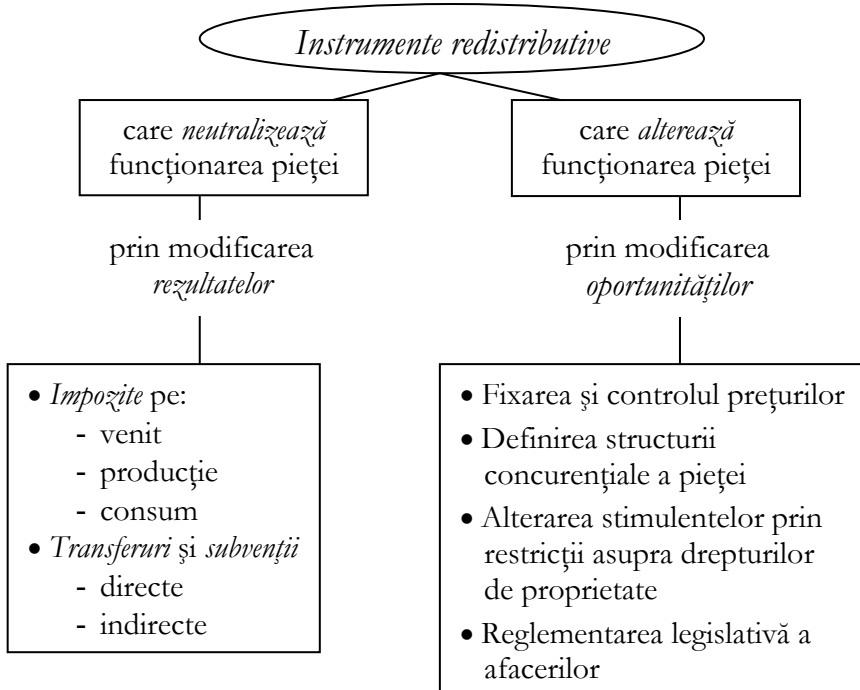
Este binecunoscută formula „cel mai bun guvern este acela care guvernează atât cât trebuie”. Dar până unde trebuie să acționeze guvernul în societate? *Care trebuie să fie dimensiunea guvernului, ca agenție politică și ce criteriu poate fi utilizat pentru determinarea limitelor acesteia?* Oare decidenții politici utilizează criteriul calculului economic atunci când stabilesc dacă va fi construită o școală ori un spital și cât de mult trebuie să aloce acestor proiecte?

Argumentul statului redistributiv. Redistribuirea averii este un fenomen specific oricărei societăți organizate de și prin intermediul statului. *Politica de redistribuire desemnează „socializarea” drepturilor de proprietate privată, adică transferarea în diferite grade a resurselor dinspre proprietarii naturali ai acestora către persoane care nici nu au utilizat resursele respective, nici nu le-au obținut prin schimb.*

Redistribuirea averii în societate reflectă ideologia socialistă și social-democrată. Potrivit acestora, o parte a proprietății și venitului realizat aparține de drept societății și trebuie să fie cedată guvernului, pentru a fi apoi redistribuită cetățenilor, în conformitate cu anumite *idei de egalitate și justiție socială*. Pe o asemenea bază ideologică s-a construit *statul bunăstării* din lumea occidentală de-a lungul întregului secol al XX-lea.

Orice interferență guvernamentală cu piața este echivalentă cu una din următoarele două fenomene: pe de o parte, are loc *instituirea obligativității unor schimburi ce nu s-ar fi desfășurat voluntar în absența intervenției guvernamentale* și, pe de

altă parte, are loc *împiedicarea (scoaterea în afara legii) a efectuării unor schimburi ce s-ar fi desfășurat voluntar în absența intervenției respective.*

Statul redistributiv este reflectarea opiniei că rezultatele pieței sunt injuste, de unde și intervențiile politice pentru corectarea acestora. Însă inegalitatea rezultatelor este consecința firească a diferențelor între *înzestrările naturale* ale oamenilor, precum și în scopurile pe care aceștia le au.

În plus, este eronată aplicarea atributelor de „just” ori „injust” la nivelul rezultatelor: *numai acțiunile umane pot fi judecate din punct de vedere etic.* Numai ordinea proprietății

private, adică piața liberă, respectă criteriul etic, deoarece se bazează pe cooperare socială și nu pe forță și coerciție.

Această abordare conduce la două concluzii:

<p>Redistribuirea proprietății în societate este inevitabilă în condițiile existenței statului. În esență, statul protectiv și productiv este, în egală măsură, redistributiv. <i>Finanțarea prin impozitare a bunurilor publice echivalează cu distribuția neproportională a costurilor și beneficiilor</i>, de unde dimensiunea redistributivă a statului productiv.</p>	<p><i>Statul redistributiv este, de facto, în contradicție cu argumentul statului protectiv: protejarea libertății și a proprietății este erodată de realocarea (arbitrară) a drepturilor de proprietate între grupuri de persoane, prin acțiune politică.</i></p>
--	--

Instituționalizarea practicilor redistributive ale *statului bunăstării* produce, în timp, așa cum s-a demonstrat, următoarele două tipuri de consecințe:

1) *în plan economic*, sunt afectate negativ stimulentele pentru muncă, pentru inițiativă și activitate antreprenorială; au loc scăderea ratei formării capitalului, destimularea procesului investițional, cu rezultate depresive asupra activității economice.

2) *în plan socio-cultural*, se produc modificări în structura socială în ceea ce privește tipurile de personalitate sau de caracter uman. Asistența socială este cea care creează mentalitatea de „asistat” și favorizează valorile culturale colectiviste și egalitariste.

*

Analiza guvernării reprezentative, a sistemului politic democratic, constituie domeniul a două abordări și discipline înrudite, științele politice și teoria alegerii publice.

Orice decizie politică constituie un act economic prin faptul că modifică alocarea resurselor și distribuția averii în cadrul societății. Amploarea și implicațiile modificării status-quo-ului depind, astfel, de aranjamentele instituționale alternative ce guvernează procesele de decizie politică.

Teoria alegerii publice este definită ca fiind aplicarea individualismului metodologic în analiza proceselor politice. Prin utilizarea instrumentarului metodologic și analitic al științei economice, teoria alegerii publice tratează procesul politic pe baza intereselor și comportamentelor actorilor politici, în diferitele lor calități, de votanți, consumatori ai bunurilor publice, reprezentanți aleși și funcționari guvernamentali, lideri și membri ai partidelor politice.

Individualismul metodologic, subiectivismul și principiul interesului propriu nu devin lipsite de relevanță dacă analiza comportamentului uman se mută pe scena politică sau în domeniul sectorului public. Potrivit teoriei alegerii publice, statul nu este o construcție divină, dotată cu darul infailibilității, ci o organizație umană, în cadrul căreia deciziile sunt adoptate de oameni politici și de burocrati care nu sunt nici mai buni, nici mai răi decât alții, deoarece și ei sunt sensibili la interesele lor, materiale sau profesionale.

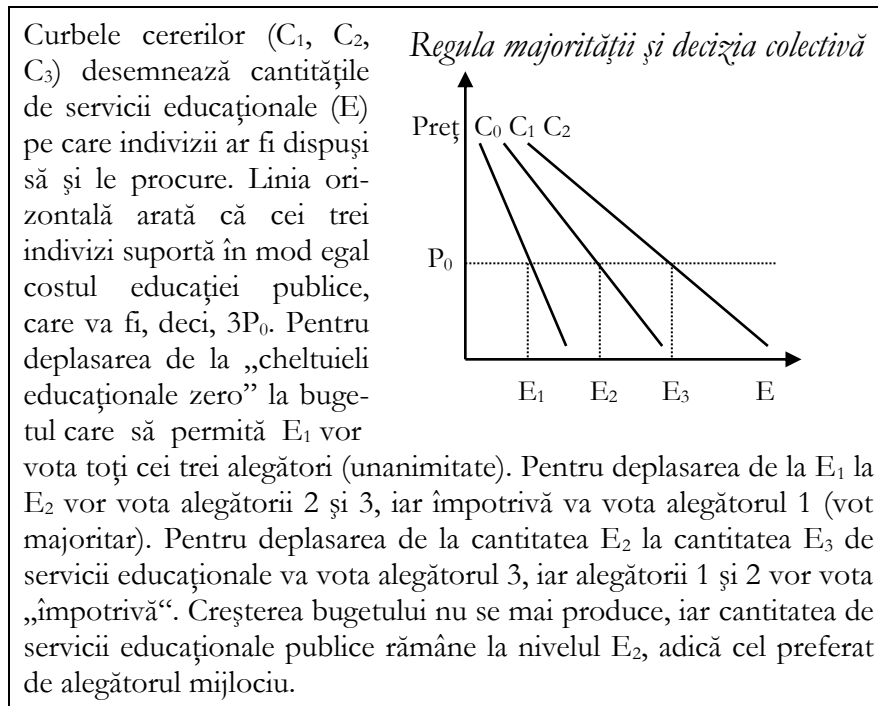
Conceptul de *alegere publică* desemnează situația în care interesele indivizilor dintr-o comunitate nu sunt urmărite în mod individual, ci prin mijloace colective, prin procese de natură politică. Acestea definesc aranjamentul instituțional al guvernământului politic, deci organizarea statală.

<p><i>Procesul de piață</i> desemnează o ordine socială voluntară, care reflectă multitudinea deciziilor individuale cu privire la alocarea resurselor aflate în proprietatea privată. Piața reprezintă aranjamentul instituțional al <i>deciziei unanime</i>.</p>	<p><i>Procesul politic</i> desemnează o ordine socială planificată, care reflectă utilizarea mijloacelor de constrângere ale organizației statale. În acest sens, „alegerea publică”, „decizia colectivă” sunt prescurtări terminologice pentru <i>decizia non-unanimă</i>.</p>
--	---

În sistemul politic democratic, decizia colectivă este rezultatul interacțiunilor complexe dintre cetățeni, în calitatea lor de votanți, și politicieni. Producerea acestei decizii non-unanime are loc în cadrul unui anumit aranjament instituțional: *regimul electoral*.

<p>În funcție de <i>instituțiile politice electorale</i> (regula unanimității, sufragiu universal sau cenziar, scrutinul majoritar, scrutinul proporțional, regula majorității relative sau a majorității absolute etc.), <i>matricea costuri-avantaje</i> - care orientează comportamentul și deciziile alegătorilor, politicienilor și birocraților - va fi diferită de fiecare dată. Astfel, problema ar consta în selectarea, la nivel constituțional, a celui mai bun sistem electoral posibil.</p>
--

Votul majoritar este cel mai familiar regim electoral, atât în modelele analitice ale procesului politic cât și în democrațiile contemporane. *Votul* este considerat expresia normală a manifestării preferințelor individuale în vederea formării unei decizii colective. Fiecare individ votează pentru oferta politică despre care consideră că îi va aduce cele mai mari avantaje. În condițiile regulii 50%+1, *teorema alegătorului mijlociu* demonstrează că rezultatul va reflecta tocmai preferințele alegătorului mijlociu (median).

Când mediana veniturilor este inferioară mediei, așa cum este cazul în majoritatea societăților contemporane, va

exista o majoritate care va vota în favoarea redistribuirii averii în societate prin intermediul mecanismelor bugetare.

Realitatea democrației arată că alocarea politică a resurselor nu respectă tiparele teoremei alegătorului mijlociu. Deciziile colective sunt arareori adoptate direct de votanți, adică de persoanele care plătesc impozite și care se presupune că beneficiază de serviciile publice. Organizarea politică limitează rolul votanților, aproape în întregime, la selectarea de reprezentanți (*agenți politici*), care dobândesc exclusivitatea deciziilor legislative și executive. În ultimă instanță, politicienii sunt oamenii care iau deciziile directe și finale asupra bugetelor publice și asupra bunurilor publice. Astfel, este evidentă „alunecarea” tendințelor bugetare de la preferințele votanților la cele ale politicienilor.

Ignoranța rațională este reflectarea faptului că „logica acțiunii colective” restrânge posibilitatea ca inițiativa individuală (votul individual) să poată schimba substanțial decizia politică. În consecință, votantul ignorant rațional manifestă o disponibilitate redusă de a investi timp și resurse materiale în vederea cunoașterii ofertelor politice, deoarece consideră că *politicianul dorit poate câștiga și fără votul său ori, la fel de bine, poate pierde în cînda votului său.*

Majoritatea ciclică este consecința faptului că *status-quo*-ul poate fi schimbat întotdeauna prin regula majorității simple. Orice coaliție majoritară este vulnerabilă la formarea unei alte coaliții majoritare. Instituția politică a votului

majoritar face ca *procesul politic să echivaleze cu posibilitatea politicianilor de a obține câștiguri prin redistribuirea avuției către coalitii majoritare succesive.*

Învățămintele teoriei alegerii publice indică faptul că „*piața politică*” echivalează cu *socializarea pierderilor și privatizarea câștigurilor*. Convertirea proprietății private în proprietate publică face ca procesul bugetar să devină ținta irezistibilă a *grupurilor de interese*, datorită apariției de oportunități pentru dezvoltarea activităților *rent-seeking* și de *lobby* politic.

Capturarea statului înseamnă materializarea activității *rent-seeking*, fiind consecința nemijlocită a alianței de interese dintre deținătorii puterii politice și grupurile de interese din societate.

Analiza capturării statului deschide un capitol sensibil pentru dezbaterea publică și cercetarea academică: *problema corupției*. Preocuparea pentru cele mai eficiente mecanisme de combatere a corupției trebuie să pornească de la recunoașterea faptului că, în mod fundamental, *corupția este o problemă a guvernării*.

*

Relevanța *problemelor de agenție* nu este circumscrisă exclusiv sectorului afacerilor; același tip de raționament dobândește o valabilitate sporită în sfera politică.

Cel mai adesea, procesul politic este vizualizat ca sistem complex de relații între membrii a trei categorii politice importante. Prima dintre acestea reflectă *principalii*, adică votanții care reflectă publicul larg. *Agenții* votanților sunt divizați în clasa reprezentanților aleși, adică *politicienii*, și categoria *funcționarilor* din administrația publică, adică, în limbaj comun, birocrația administrativă.

Problema principal-agent pe scena politică survine în funcție de gradul în care acțiunile agenților favorizează satisfacerea intereselor principalilor, după cum clasa politică și birocrația guvernamentală slujesc publicul larg.

Modelul principal-agent în analiza instituțională	
<i>Sfera economică</i>	<i>Sfera politică</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Surse voluntare ale instituției guvernantei corporatiste • Aranjament contractual cu valoare juridică • Mecanisme instituționale de atenuare a <i>oportunismului managerial</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Surse coercitive ale guvernământului politic • „Contract social” fără valoare juridică • Deficiențe instituționale privind controlul <i>oportunismului politic</i>

În sfera politică, analiza problemei principal-agent relevă pericolul ca instituțiile politice democratice actuale să eșueze în prevenirea oportunismului politic.

În comparație cu relația de agenție în sfera afacerilor, acțiunile agenției guvernamentale nu sunt circumscrise unui „contract social” explicit

(precum în viziunea utopică a lui Rousseau), iar în absența unui terț independent, care să asigure *enforcement*-ul extern, acest „contract” nu dobândește nici o valoare (juridică). Atunci când contribuabilii se consideră prejudiciați de acțiunile agențiilor guvernamentale, aceștia nu dețin vreo șansă de a se lepăda de calitatea lor de principali, de contribuabili, așa cum se întâmplă în cazul acționarilor – principali.

Faptul că organismele politice – legislative, executive - *pot* lucra în favoarea intereselor depline ale cetățenilor nu garantează, în mod necesar, că vor face întocmai acest lucru.

<i>Implicații economice ale problemelor de agenție politică</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Permanentizarea creșterii ponderii bugetelor publice și intensificarea alocării politice a resurselor
	<ul style="list-style-type: none"> • Amplificarea redistribuirii avuției pe canale rent-seeking ale procesului bugetar
	<ul style="list-style-type: none"> • Proliferarea deficitelor și datoriei publice - evoluție accentuată chiar în condițiile aranjamentului instituțional european al criteriilor de convergență

*

Istoria și teoria sistemului democratic demonstrează faptul că îmbinarea „domniei majorității” cu puterea politică nelimitată conduce la intensificarea cercului vicios al

oportunismului politic și la expansiunea sistematică a sferei acțiunilor guvernului în societate.

Diferite aranjamente instituționale, externe și interne, au fost considerate premise ale asigurării unei *guvernări limitate*.

<i>Soluții instituționale ale guvernării limitate</i>	<ul style="list-style-type: none"> • constituția și aranjamentele legale constituționale <p style="text-align: center;"><i>factor slab</i></p>
	<ul style="list-style-type: none"> • competiția instituțională în contextul accelerării globalizării <p style="text-align: center;"><i>factor puternic</i></p>

Constituția este instituția politică ce prescrie un anumit set de reguli și principii fundamentale pentru desfășurarea procesului politic și a acțiunii guvernului în societate.

Conceptul de „constituție” cuprinde întreg sistemul politic constituțional, iar *instituția constituției* merge înapoi în timp cel puțin până la Aristotel (*Politice*), pentru care „*cuvintele constituție și guvernare au același înțeles*”. Nașterea constituționalismului este rezultatul necesității limitării puterii politice, adică protejarea libertății și a drepturilor de proprietate privată de „tirania” majorității. Prin definiție, *guvernul constituțional este un guvern limitat*. În versiunea teoriei economice constituționale à la Buchanan și Tullock (*Calculus of Consent*, 1962), *constituția reflectă o înțelegere între oameni privind constituirea unui guvern*.

Analiza implicațiilor economice ale diferitelor tipuri de aranjamente constituționale constituie domeniul *economiei constituționale*. Economia standard este teoria alegerii (acțiunii umane) cu privire la strategii; economia constituțională este teoria alegerii cu privire la instituțiile politice și constituie o ramură specifică a *economiei instituționale*.

Rațiunea de a fi a guvernării constituționale constă în aceea că *guvernul este subiectul limitelor derivate din drepturile anterioare ale oamenilor*; în consecință, guvernul în sine nu este arbitrul acestor limite. Altfel, din punct de vedere ipotetic, nici nu ar fi posibil ca oamenii să-și dea consimțământul pentru un aranjament constituțional, înainte de a fi clar că aceștia au anumite drepturi.

Cel mai important mecanism instituțional de limitare și control al puterii politice – popularizat de filozoful francez Charles de Montesquieu și menționat în majoritatea constituțiilor moderne – este *principiul separării puterilor în stat*.

Separarea puterilor în stat, între legislativ, executiv și sistemul juridic, ar furniza un mecanism auto-reglator de control și echilibru în sistemul puterii (*check and balance*). Însă, în practică, principiul separării puterilor în stat este adesea subminat și chiar anulat.

Argumentul fundamental este acela că fiecare dintre aceste sisteme (legislativ, executiv, juridic) reprezintă un monopol coercitiv în domeniul său, iar împreună formează

sistemul de guvernământ (statul), în fruntea căruia se găsește în orice moment un partid politic.

În al său *Disquisition on Government* (1953), John C. Calhoun a arătat tendința inerentă a statului de a trece de limitele sale constituționale: “Constituția scrisă are, în mod sigur, avantaje considerabile; însă este o mare greșeală să presupui că introducerea unor prevederi constituționale, de restricționare a puterii guvernului asupra guvernaților, *fără împuternicirea acestora din urmă cu mijloacele de constrângere a respectării regulilor constituționale*, ar fi suficientă pentru a preveni abuzurile partidului care deține puterea politică”.

Analizele politice demonstrează că actul de guvernare se bazează, din ce în ce mai mult, pe componenta legislativă. Astfel, structura actuală a guvernărilor democratice este dominată de preocuparea legislativelor de „acoperire” legală a deciziilor guvernamentale privind diferite probleme. De asemenea, separarea puterilor în stat încetează a mai exista, *de facto*, în foarte multe democrații în care majoritatea parlamentară formează și executivul.

Chiar și anumite prevederi constituționale – cum ar fi cele privind independența băncii centrale, limitarea deficitului bugetar, a datoriei publice și a proporției cheltuielilor guvernamentale în PIB – și-au demonstrat ineficiența în controlul acțiunii politice discreționare.

Deși unele constituții încorporează prevederi de echilibru bugetar și de limitare a expansiunii bugetare,

guvernele respective acumulează în continuare datorii și înregistrează deficite bugetare peste limitele constituționale.

Așa cum este interpretată în prezent, constituția nu mai poate să împiedice capturarea statului de către grupurile de interese speciale, care vizează obținerea de legislații și politici preferențiale.

În aceste condiții, se poate sublinia viabilitatea sporită a aranjamentelor instituționale de tipul *federalismului fiscal* și a deschiderii economiei la mecanismele concurențiale ale pieței externe. Acestea au natura de a impune acțiunilor guvernului anumite limite.

Din punct de vedere istoric și teoretic, *federalismul fiscal a însemnat competiție fiscală și coordonare*. Charles Tiebout analiza, în 1956, producerea bunurilor publice de către guvernele locale, într-un sistem descentralizat, în care manifestarea competiției între structurile politice locale servește intereselor cetățenilor și contribuabililor. *Așa cum procesul de piață concurențial îi avantajează pe consumatori și îi incomodează pe producători, competiția fiscală îi avantajează pe contribuabili, dar incomodează guvernele și birocrațiile administrative aflate în competiție.*

Guvernele care aleg integrarea economică internațională trebuie să accepte, în mod necesar, anumite constrângeri ale acțiunilor lor. Așa cum globalizarea reduce posibilitățile de preservare a monopolurilor pe diferite piețe, în același fel aceasta acționează înspre limitarea puterii monopolurilor guvernamentale. Pe măsura creșterii mobilității factorilor de

producție are loc scăderea abilității guvernelor de control și impozitare a acestora și intensificarea concurenței fiscale internaționale.

Concurența fiscală este consecința naturală a mobilității bazei impozabile între țări. Ca joc non-cooperativ între guverne, concurența fiscală generează tendința de diminuare a presiunii fiscale pentru bazele impozabile cu mai mare mobilitate și creșterea acesteia pentru factorii de producție și activitățile mai puțin mobile.

Gândirea liberală de tip clasic întrevide posibilitatea ca globalizarea, integrarea și liberalizarea sistemelor financiare și revoluția în domeniul tehnologiei informației să readucă statul modern la statutul guvernului de „paznic de noapte”. Se consideră că noile structuri tehnologice și instituționale ale economiei vor transforma radical sistemul etatist, datorită erodării capacității acestuia de a taxa și reglementa.

Însă competiția fiscală poate fi subminată tot mai mult de măsurile defensive ale guvernelor naționale, care sintetizează dorința de *armonizare fiscală*, așa cum este cazul Uniunii Europene.

CONCEPTE CHEIE

- guvernământ politic
- stat protectiv
- stat productiv
- stat redistributiv
- agenție politică
- bunuri publice
- problema pasagerului clandestin
- teoria alegerii publice
- vot majoritar
- ignoranță rațională
- majoritate ciclică
- capturarea statului
- corupție
- contract social
- constituție
- competiție instituțională
- separarea puterilor în stat
- federalism fiscal